

Др АЛЕКСАНДАР ПАВЛОВИЋ ДОБРОКЛОНСКИ

Рођен је 10. децембра (по старом календару) 1856. године у свештеничкој породици протојереја Павловскога, у Московској губернији, у Русији. Васпитан у свештеничкој кући, чији су се скоро сви чланови посветили служби Богу, ступио је затим у Законоспаско духовно училиште, да би школовање наставио у Московској Духовној семинарији. По завршетку семинарије 1876. г. уписује се у Московску Духовну академију, коју и завршава као први по рангу 1880. године.

У Московској Духовној академији студирао је на тада познатом широм света историјском одељењу, где је за професора имао чувене руске научнике из области црквене историје: Филарета Гумилевског, Горског, Голубинског, и особито А. П. Лебедева, који је на њега имао највећи утицај. Код Лебедева је исте године по завршетку студија бранио магистарски рад из Опште историје Цркве: „Дело Факунда, епископа Гермјанског, у заштиту трију поглавља (из епохе V Васељенског сабора)“, издано затим посебно у Москви 1880. г. Већ овим својим научним радом млади магистар Доброклонски прочуо се и у Русији и у Европи (А. Харнак је дао похвални приказ ове студије *Theologische Literaturzeitung*, 26, 1880). Од 1880. године па до 1892. предаје Општу црквену историју по средњим богословским школама — семинаријама, у којима је делом предавао и грађанску и руску црквену историју.

Као предавача Московске Духовне семинарије 1892. године Московски универзитет га бира за приватног доцента Опште црквене историје. Од 2. октобра 1899. године постаје најпре ванредни а затим и редовни професор Новоросијског универзитета у Одеси, на катедри Опште црквене историје, вршећи уз то и дужност декана факултета и уредника часописа „Записи Новоросијског универзитета“. Овде је професор Александар Доброклонски и докторирао и стекао славу светског научника из области црквене историје.

Његов докторски рад „Преподобни Теодор Исповедник и игуман Студитски. Његова епоха, живот, рад и дела“ (Одеса 1913. и 1914. год.) представља монументалну студију из области црквене историје и богословске литературе. Штампан му је I том (на око хиљаду страница) и прва књига II тома, док друга књига (обе заједно такође на још хиљаду страница) услед I Светског рата није се појавила, а припремљен материјал вероватно је и пропао доласком револуције. Овај рад доживео је у Русији две врхунске научне награде, од Академије наука и од Светог Синода, док у Европи није

био благовремено запажен услед скоронасталог Светског рата. Уложени труд и самостални рад пре свега на изворима, који је трајао више од једну деценију, даје овом заиста ретком делу монументални карактер и чини да је оно и до данас непревазиђено. Као и у свом магистарском раду, тако и овде а и у другим радовима, Доброклонски у изучавању историје посвећује особиту пажњу међусобним односима Цркве и државе, и то пре свега у вези са одбраном унутрашње црквене слободе. И Факунд Гермјански на Западу (у Картагенској Цркви у време Јустинијана), и Теодор Студит на Истоку (у доба иконоборачких царева византијских), борили су се за независност Цркве Христове а против мешања државне власти и грубе светске силе у питања вере и светиња људске душе. Притом, како је правилно приметио покојни професор С. Троицки¹, Доброклонски није мешао црквену слободу са „клерикализмом“, иначе својственим каснијем Западном хришћанству, што се види и из тога што је изнео на видело светли пример монаха Теодора Студита као симбол унутрашње слободе Источне Цркве, и то управо у једном од најтежих момената њене мукотрпне историје. Вредно је истаћи његов следећи закључак из ове до сада ненадмашене студије: „Иако су византијски цареви тежили да подчине својој власти управљање пословима Цркве, ипак нису могли, нису смели да избришу из византијског законодавства принцип немешања у чисто црквене ствари“ (I књ., стр. 969).

По напуштању Русије, после бољшевичке револуције, професор Доброклонски долази у Југославију и већ од првих дана Православног Богословског факултета у Београду бива на истоме изабран за контрактуалног редовног професора за Општу историју Цркве, где остаје од 1920. године до своје смрти 1937. године. Као најстарији професор и по годинама и по професорској служби, председавао је првој седници Професорског савета и узимао активног учешћа у састављању Уредбе, плана предавања и организације Богословског факултета.

Као што је у Русији писао низ дела из опште и руске црквене историје (као што су радови о Александријској богословској школи, о христологији Теодора Мопсуестијског, о односима Цркве и државе у Византији, на Западу и у Русији, и бројни други), тако је и у Београду наставио да пише и објављује студије из црквене историје. За своје студенте написао је курс Опште историје, I период (умножено као скрипта, веома драгоцена али данас ретка) и део II периода (неиздан), а по поруци Светог Синода Српске Цркве написао је и опширан рад „Хришћанске хетеродоксне цркве (поводом питања сједињења са Православном и о *intercommunio in sacris*)“, који такође није објављен. Остале пак његове радове дајемо ниже у библиографији.

Као човек Александар Доброклонски био је изузетно добар човек. „Скроман, повучен и деликатан са свима, он би прошао тих

¹ С. В. Троицкий, А. П. Доброклонский как историк Церкви, „Записки Русского Научного института в Бѣлградѣ, выпускъ 15, Бѣлград 1937. — Податци о проф. Доброклонском могу се наћи и у „Православная Богословская Энциклопедия“, т. IV, 1112—3, Спб. 1903. — Постоји такође и његова краћа аутобиографија још необјављена.

и непримећен, да није његових дела која га уздижу и прослављају² у Православној Цркви и богословској науци. На његовој сахрани, а преминуо је 4. децембра 1937. године у 81. години свог хришћанског пропутничког живота, професор и декан Богословског факултета Лазар Мирковић рекао је да професор Доброклонски, и на најмању указану му пажњу, одговарао је: „Чиме сам ја то заслужио“, што одаје човека истинског хришћанског смирења и скромности.

На крају његовог животног пута код њега је заиста ликовало „живот позитиван, плодан, савесно и честито проведен“. Волео је своју родну груду и своју православну Руску Цркву, али је његова љубав била широка колико и Православље; зато је зрачио хришћанском добротом, хришћанским миром и ведрином према свима и свакоме. Његово име, као дубокоученог, крупног светског научника у области Историје Цркве, остаће кроз његова студиозна дела присутно и незаборавно код многих будућих генерација студената и богословских радника који се интересују увек живом историјом Цркве Христове на земљи.

А. Јевтић

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА

Дела штампана у Русији:

1. „Александрійская образованность какъ сфера благопріятствующая происхожденію христіанской богословской школы“. (Чтеніе въ Обществе любителей Духовнаго просвещенія, 1880 г. II).
2. Христологическое ученіе Θεодора Мопсуетскаго (ibid., IV).
3. „Отношеніе европейскихъ правительствъ къ католичеству и католической церкви второй половинѣ XVIII в. (ibid., 1881, VIII—IX).
4. „Сочиненіе Факунда епископа Германскаго въ защиту трехъ главъ (изъ эпохи V Всел. собора). Засебно издање, Москва, 1880.
5. Рѣчь 6 апрѣля 1885 г. по случаю юбилея Мефодія Мораво-Панонскаго“. Чтеніе въ обществе любителей духовнаго просвещенія 1885, V—VI. („Сборникъ въ память 1000—лѣтія св. Кирила и Мефодія“. Рязань 1885 г.).
6. Православно-католическая унія и воссоединеніе уніатовъ въ Россіи. Ibid., 1889, XI.
7. Руководство по исторіи русской церкви, св. I—IV, 1884—1893 г.
8. Солотчинскій монастырь. Его слуги и крестьяне въ XVII в. (Чтеніе въ Моск. Общ. исторіи и древностей, и засебно Москва).
9. Рецензија на книгу Малицкаго „Руководство по исторіи русской церкви“. (Православніе Обзорѣніе).
10. Историко-статистическое описаніе церквей и монастырей Рязанской епархіи. Рязань. Епарх. вѣдомости, 1890—1892 г.
11. Описаніе рукописей Солотчинскаго монастыря. Архивъ Рязан. учен. архив. комиссіи.

² Опширније о свему видети у „Богословљу“, бр. 1, 1938, стр. 80—87, одакле преносимо и библиографију радова А. П. Доброклонског.

12. Н. Надеждинъ по письмамъ семейнаго архива. Труды Рязан. учен. архив. комиссії.

13. Письма Вука Караджича Надеждину въ русскомъ переводѣ. Ibid. и у Руском архиву Петрограда.

14. Религіозность въ древней и новой Россіи. (Душеполезное чтеніе 1893. г. XII и 1894 г. II.).

15. Св. Стефанъ епископъ Пермскій (Моск. Церковные Вѣдомости, 1896 г. XVI.).

16. Новооткрытыя изреченія Іисуса Христа. Ibid. 1898 г. II.

17. Преп. Ѳеодоръ Исповѣдникъ и игумень Студійскій. Его эпоха, жизнь, дѣятельность и творенія, т. I и II, св. 1. Ученныя записки Новороссійскаго Университета 1913 и 1914 г. (и засебно).

Дела Штампана у Југославији:

18. Мишљење поводом питања о аутентичности хиротоније Англиканске цркве. Весник Српске цркве, 1923. г. март—април.

19. Приказ на књигу др. Микијеља „Апостолски мужевѣ“, Богословье, 1926. г. св. 2.

20. Црквена политика, ритористичка (ή της ἀκριβείας) и попустљива (ή της οὐκονομίας) *ibid.* св. 3 и 4.

21. Приказ на књигу проф. Др. М. Поснова, „Первиятъ вселенски съборъ и неговото църковно-историческо значеніе, *ibid.* 1927. г. св. 1.

22. Приказ на књигу „Православная мысль. Труды правосл. богосл. института въ Парижѣ“, вып. 1. 1928.

23. Приказ на књигу L. Patterson, Theodor of Mopsuestia and modern thought, *ibid.*, 1930. г. св. 2 и 3.

24. Васељенски сабори Православне Цркве (њихова структура), *ibid.*, 1936. г., св. 2—3 (и засебно).

Дела остала у рукопису:

25. Историја второго 25-лѣтія Новороссійскаго Университета.

26. Выписки и справки изъ древнихъ рукописей какъ матеріалъ для II тома III выпуска дисертацији о Ѳеодорѣ Студитѣ.

27. Предавања из опште црквене историје први период (скрипта, умножена од студента).

28. Предавања из опште црквене историје, део II периода.

29. Хришћанске хетеродоксне цркве (поводом питања сједињења са православном и о *intercommunio in sacris*).

30. Критика на чланак атинског митрополита Хризостома поводом енциклике папе Пија XI од 25. XII о III Васељенском сабору са папистичком тенденцијом.